

Серія “Вища освіта в Україні” з 1999 р.

Б.Ф. Заблоцький

Економіка й організація інноваційної діяльності

Навчальний посібник

2-видання виправлене і доповнене

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки
України*

“Новий Світ - 2000”
Львів - 2020

УДК 330.341.1(075.8)
ББК 65.050.214я73
З-12

*Розповсюдження без офіційного дозволу
видавництва “Новий Світ – 2000”
забороняється*

*Гриф надано Міністерством освіти і науки України
(Лист № 14/18.2-699.1 від 20.03.06 р.)*

Рецензенти:

*Загорський В.С. – доктор економічних наук, проф.;
Побурко Я.О. – доктор економічних наук, проф.;
Миценко Н.Г. – кандидат економічних наук, доцент.*

Заблоцький Б.Ф.

З-12 Економіка й організація інноваційної діяльності: Навч. посібник.: 2-ге вид. – Львів: «Новий Світ – 2000», 2020. – 427 с.

ISBN 966-418-020-3

Монографічний посібник написаний відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців у вищій школі України за спеціальностями напряму 0501 «Економіка і підприємництво» і призначений для вивчення процесів інноваційної діяльності підприємства. У посібнику розкрито основи формування та тенденції розвитку інновацій, проектування і фінансування інноваційних проєктів на підприємстві, комерціалізацію продуктів інноваційної діяльності.

Подано структуру лекційних, семінарсько-практичних занять, розв’язання типових задач навчальні тести і завдання самостійної роботи студента та методику оцінювання знань студента за 100 бальною шкалою.

Для студентів вищих навчальних закладів, аспірантів, фахівців, які займаються проблемами інноваційного інвестування.

УДК 330.341.1(075.8)
ББК 65.050.214я73
З-12

ISBN 966-418-020-3

© Заблоцький Б.Ф., 2020
© “Новий Світ-2000”, 2020

ЗМІСТ

Вступ.....	6
Розділ 1. ІННОВАЦІЇ: СТАНОВЛЕННЯ	
ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ.....	9
1.1. Пошук інновацій самовираження.....	10
1.2. Розвиток інновацій демократії.....	13
1.3. Створення економічних інновацій.....	19
1.4. Запровадження екологічних інновацій.....	23
Розділ 2. СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА	
ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	26
2.1. Сутність економіки інновацій та організації інноваційної діяльності.....	26
2.2. Класифікація інновацій та інноваційні пріоритети українських підприємств.....	33
2.3. Інновації і виробнича функція.....	39
Розділ 3. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ.....	43
3.1. Інновації і форми розвитку економіки.....	43
3.2. Перехід до відтворювальної форми господарювання.....	46
3.3. Економічна глобалізація на інтелектуальній основі.....	47
3.4. Відтворювальна економіка інформаційно-технологічного типу.....	50
Розділ 4. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ	
ІННОВАЦІЙ І РИЗИКИ.....	54
4.1. Державне регулювання інноваційної діяльності.....	54
4.1.1. Роль держави у розвитку економіки за інноваційним типом.....	54
4.1.2. Методи державного регулювання інновацій.....	57
4.1.3. Система державного регулювання інновацій в Україні.....	66
4.1.4. Логіка державного регулювання інновацій.....	72
4.2. Сутність та ознаки ризиків.....	77
4.2.1. Ризики і їх наслідки.....	77
4.2.3. Оцінка чинників і наслідків ризиків.....	90
4.2.4. Запобігання ризиковим втратам.....	94

Розділ 5. ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА	104
5.1. Формування підприємств-інноваторів і їх стратегія.....	104
5.2. Венчурні фонди і венчурне підприємництво.....	108
5.3. Засади інноваційної політики підприємств.....	115
5.4. Механізм формування інноваційної політики підприємств.....	117
Розділ 6. УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ПРОЦЕСОМ	124
6.1. Криза індустріалізації і неминучість інновацій.....	124
6.2. Людина і управління в економіці інноваційного типу.....	126
6.3. Тракткування інноваційного процесу.....	131
6.4. Інноваційні дослідження і розробки.....	140
6.5. Управління освітою в системі інноваційного процесу.....	148
6.6. Управління наукою в системі інноваційного процесу.....	150
Розділ 7. УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ	
ПІДПРИЄМСТВА	155
7.1. Управління науково-технічними формами розвитку підприємства.....	155
7.2. Використання ліцензій в інноваційному розвитку підприємства.....	160
7.3. Використання форм інноваційних впроваджень на підприємстві.....	165
7.4. Використання інноваційних послуг на підприємстві.....	170
Розділ 8. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ СТВОРЕННЯ	
ТА ФОРМУВАННЯ ПОПИТУ НА ІННОВАЦІЇ	173
8.1. Ринок інновацій та економічні основи відновлення виробництва.....	173
8.2. Інноваційна пропозиція.....	179
8.3. Інноваційний попит.....	182
Розділ 9. МОНІТОРИНГ ІННОВАЦІЙ ТА ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ	189
9.1. Моніторинг технологій та економіки в Україні	189
9.1.1. Технології і чутливість економіки.....	190
9.1.2. Інертність упровадження інновацій та інфляція.....	193
9.1.3. Пріоритети інноваційного прориву в Україні.....	196
9.2. Моніторинг інновацій на підприємстві	201
9.2.1. Засади моніторингу новацій на підприємстві.....	201

9.2.2. Моніторинг інформаційної бази для формування інноваційного проекту на підприємстві.....	205
9.2.3. Моніторинг реалізації інноваційного проекту підприємства.....	208
Розділ 10. ФІНАНСУВАННЯ І СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	213
10.1. Фінансування інноваційних процесів.....	213
10.1.1. Фінанси у системі економіки інноваційного типу.....	213
10.1.2. Сутність фінансування інновацій.....	218
10.1.3. Інноваційні капіталовкладення і джерела фінансування інновацій.....	221
10.1.4. Економічне обґрунтування джерел фінансування інновацій на підприємстві.....	226
10.2. Стимулювання інноваційної діяльності.....	232
10.2.1. Мотивації інноваційної діяльності науковців і працівників підприємств.....	232
10.2.2. Інтереси у системі інноваційної діяльності.....	235
10.2.3. Стимули і стимулювання інноваційної діяльності.....	240
Розділ 11. ОНОВЛЕННЯ ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ БАЗИ ПІДПРИЄМСТВА.....	250
11.1. Засади оцінки техніко-технологічної бази підприємства.....	250
11.2. Політика розвитку технологій.....	252
11.3. Засади підвищення технічного рівня виробництва.....	255
Розділ 12. ФОРМУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЕКТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	263
12.1. Формування інноваційних проектів.....	263
12.2. Організація управління інноваційними проектами.....	268
12.3. Проектування інновацій на підприємстві.....	274
Розділ 13. ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ І ФІНАНСУВАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЕКТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	280
13.1. Обґрунтування економічної доцільності реалізації інноваційного проекту на підприємстві.....	280
13.2. Обґрунтування доцільності запозичень фінансового капіталу для реалізації інноваційного проекту на підприємстві.....	287
13.3. Обґрунтування доцільності купівлі ліцензій для реалізації інноваційного проекту на підприємстві.....	292

13.4. Обґрунтування економічної і соціальної переваги інноваційного проекту на підприємстві.....	297
13.5. Оцінка ризику реалізації інноваційного проекту.....	303
Розділ 14. КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	307
14.1. Товарні властивості інноваційного продукту і конкуренція.....	307
14.1.1. Конкурентні переваги нововведень.....	308
14.1.2. Фактори формування конкурентних переваг нововведень.....	314
14.1.3. Реальна конкуренція і формування реальних нововведень.....	320
14.2. Заходи зміцнення позицій новаційних товарів на ринку.....	326
14.2.1. Інноваційна товарна політика і модернізація товару.....	327
14.2.2. Заходи створення нового товару.....	330
14.2.3. Заходи утвердження нового товару на ринку.....	334
СТРУКТУРА ЗАЛКОВОГО КРЕДИТУ ДИСЦИПЛІНИ.....	339
ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКОГО-ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	341
РОЗВ'ЯЗАННЯ ТИПОВИХ ЗАДАЧ.....	346
ТЕСТУВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТА.....	357
МЕТОДИКА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТА.....	395
КОРОТКИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК.....	398
ЗАКОН УКРАЇНИ ПРО ІННОВАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ.....	408
ЛІТЕРАТУРА.....	423

ВСТУП

Перехід економіки України до ринкового типу вимагає докорінних змін структури та якості праці, основного та оборотного капіталу, системи фінансів і напрямів капіталовкладень. Ринкова економіка базується на пріоритеті економічної свободи людини, лібералізації її виробничої діяльності, передбачуваної державної економічної, бюджетної і грошової політики, посиленні конкуренції між виробниками. Конкурентоспроможність продукції виробника стає чи не найважливішим критерієм його діяльності, оскільки вона забезпечує йому міцні позиції на ринку, стабільні доходи і прибутки. У свою чергу високий рівень конкурентоспроможності виробник може досягти лише постійними якісними змінами праці, технічних засобів виробництва, технологій, тобто оновленням виробництва і продукції. Стає очевидним, що ринок спонукає виробників здійснювати інновації задля збереження конкурентоспроможності їхньої продукції і послуг, які можуть забезпечити наука та освіта. Вища освіта здійснює підготовку фахівців як для сфери наукових досліджень і розробок, так і для організації виробництва, технологій, управління, фінансів, що теж потребує відповідних змін в її змісті, методах, матеріально-технічній базі, організаційних формах, фінансово-економічному механізмі. Основною ознакою таких змін має стати пріоритет розвитку творчої активності і самостійності, самодостатності і цілеспрямованості особистості, що дасть можливість сформулювати і реалізувати її інтелектуальний та естетичний потенціал, розвинути здібності, адаптуватися до неминучих економічних і техніко-технологічних змін та впливати на ці зміни.

Ринкові перетворення в економіці, освіті та інших сферах діяльності в Україні потребують інноваційного підходу, оскільки Україна належить до технологічно відсталих країн. Сучасна інноваційна теорія постійно збагачується новими положеннями прояву дії економічних і соціальних законів, нагромадженням

інформації про явища і процеси в економіці, обґрунтуванням категорій. Наука про інноваційну діяльність в Україні розвивається досить швидко, і це потребує підготовки та видання відповідної навчальної літератури. Така література має допомогти студентам у формуванні їхнього інтелекту, інноваційного мислення, уміння аналізувати взаємозв'язок інновацій з економічним зростанням країни.

Треба зазначити, що за період 2004-2009 років в Україні уже видані підручники й посібники з економіки та організації інноваційної діяльності. Зокрема: підручник "Економіка і організація інноваційної діяльності" за редакцією проф. О.І. Волкова (В-во "Професіонал, 2004р.), посібники за аналогічною назвою авторів Павленко І.А. (В-во КНЕУ, 2004), Циглик І.І., Кропельницька та ін. (Київ, ЦНЛ, 2004), Йохна М.А. і Стадник В.В. (В-во "Академія, 2005), Рудь Н.Т. (В-во "Кондор", 2009 р.). Вони відкривають читачам сутність і значення нових підходів до організації технологічних та економічних процесів на виробництві.

Запропонований нами посібник не лише зберігає загально-прийнятту методологію висвітлення інноваційних категорій, процесів, але й розширює зміст тем цієї дисципліни, враховує певні макроекономічні явища.

Робота над посібником переконує, що глибоке вивчення проблеми і тенденцій розвитку економіки України за інноваційним типом особливо актуальне зараз, коли Україна стала політичним та економічним чинником усіх процесів у Європі і світі. Тому Україні необхідно якнайшвидше політично, економічно, інноваційно та соціально дорівнятися до розвинутих країн Європи і світу. Викладені у посібнику методологічні, теоретичні і практичні положення повинні наблизити читача до пізнання причин та інноваційних шляхів виходу України з глибокої економічної кризи. Сподіваємося, що цей посібник внесе свою частку у поглиблення знань з інноваційних процесів, формування інтелекту і нового національно-економічного та інноваційного мислення усіх, хто навчає і вчиться стати фахівцем економіки інноваційного типу.